

A STILISZTIKAI ELEMZÉS EGY SZÖVEGELMÉLETI MODELLJE

SZABÓ ZOLTÁN

1. Több mint két évtizede foglalkozom a stilisztikai elemzés szövegelméleti alapjaival. Szövegteni forrásokból fokozatosan a stilisztikai elemzés egy módszerét alakítottam ki, amit aztán modellként fejlesztettem tovább. Az elemzésnek erről (egy lehető) szövegelméleti modelljéről már többször is, több megvilágításban is írtam (l. például SZABÓ: 1985a., 1985b., 1988. 93—132, 1991a., 1991b. stb.). Most itt ezeket mint részleteket szeretném az érlelés, a kikristályosítás szándékával összegezni (ebből is következően rövidebben, mint a megelőző kifejtő tanulmányokban), majd vitára bocsátani. Még azt szeretném előre bocsátani, hogy az összegezés 'kohéziója' (egyben a sarkítás lehetősége) az általános tudományelmélet idevágó, az eddigiek során is jól hasznosított több igényes szempontja lesz.

2. A stilisztikai elemzés a stilisztika egyik ága (erről l. SZABÓ: 1988. 53—54): egyedi, konkrét (írott vagy beszélt, irodalmi vagy nem irodalmi) szövegek stílusának a vizsgálata. Elemezni lehet tehát például egy újságcikk, egy tudományos értekezés, egy társalgási részlet, vagy ami közelebbről érdekel, egy irodalmi alkotás stílusát.

A stilisztikai elemzés eléggé elhanyagolt vizsgálat volt, ami azzal is összefügg (okként és okozatként egyaránt), hogy a befogadóknak nincs vagy alig van formaműveltségük, érdeklődésük a stílusforma iránt, igényük a forma vizsgálatára. A generatív poétikából átvehető műszóval úgy is mondhatnánk, hogy a befogadás szférájában nem eléggé alakult ki a stíluskompetencia, a formaérzékenység.

Az elhanyagoltságot az is bizonyítja, hogy több szakember az elemzést nem tekinti a stilisztika egyik ágának, nem szerepelteti a stilisztika tanulmánytípusai között (pl. GUIRAUD: 1957. 5, ULLMANN: 1964. 100), vagy lényegének deformálásával más természetű vizsgálattal, rendszerint a nyelvi elemek stilisztikai minősítésével tévesztik össze (pl. RIESEL: 1963. 40—42). Baj továbbá az is, hogy fogalmi tartalma, tárgy- és feladatköre nincs kellőképpen tisztázva, emiatt nem mindig világos az összefüggése a szépirodalmi alkotások kimondottan nyelvészeti (újabbán főleg szövegteni) leírásával vagy pedig a sajátosan irodalmi műelemzéssel.

De ennél is rosszabb helyzetre utal az, hogy még mindig nagymértékben hatnak a múltból ránk maradt felfogások és eljárások, egyrészt a stílusnak önmagában való felfogása és velejárója, az elszigetelő elemzés, ami gyakran atomisztikus, széttöredezett, továbbá az impresszionista, ösztönös (beleérző, belemagyarázó), esetleg remek ötletektől sziporkázó és olvasmányos, sőt vonzó stílusban előadott, de meg nem alapozott, elméleti alap és módszer nélküli elemzés (amit többen úgy fognak fel, hogy 'az interpretáció művészete'), aminek gyakorlati szempontból még az is negatív velejárója, hogy nem lehet (mert nem volt mit) elsajátítani, átvenni, mások számára alkalmazhatóvá tenni. Az irodalomtudományban uralkodó elemzési 'műfaj' még mindig ennek a hatása

alatt áll (főleg az angol újkritikában), és így ez a vizsgálat összefonódik (az önmagában véve jónak tekinthető) irodalomkritikával, aminek viszont már kevésbé jó következménye az, hogy az elemzés, az irodalomtudomány egyik, manapság már fő ágának tekintett vizsgálata alig van képviselve szaktudományi szinten.

Mindemellett pozitív kivételként — legalábbis az egykori tudományos felfogásnak megfelelő — jó megoldásokat, érdekes és értékes kezdeményezéseket korábbiakról is idézhetünk. Erre a legjobb példa HORVÁTH JÁNOSnak rendszerint a stílussal is számoló több elemzése, aminek lényege az egy valamilyen fontos sajátosságra (pl. a jelentés kritikus részletére) való sarkítás (pl. *Minek nevezzetek?*, HORVÁTH: 1922. és bírálata BARÓTI: 1980. 300—321). Újabban pedig — hogy csak egy példát említsek — NÉMETH G. BÉLA (1972.) és társainak előremutató elmélete és módszeressége. És értékes hagyománynak tarthatjuk az — ugyan nem a területünkhöz, nem a szaktudományi vizsgálathoz, hanem inkább, de nem kizárólagosan az irodalomkritikához tartozó, olykor akár szépírói alkotásnak is tekinthető — esszéirodalmat (pl. HALÁSZ GÁBOR, SZERB ANTAL bírálatait, esszéit), amelynek fő forrása a Nyugat nagy nemzedékének idetartozó írásai.

3. A stilisztika ágai közül a stilisztikai elemzés a leginkább szöveghez kötött vizsgálat (a többi közül az egyik a szöveg alkotóelemeihez, a másik pedig szöveg feletti szinthez kötődik). Érthető tehát, hogy a stilisztikai elemzés hasznosíthatja legjobban a szövegten eredményeit, egészen addig elmenőn, hogy szövegelméleti forrásokból a stilisztikai elemzés egy modelljét lehetett kialakítani.

Kidolgozásának alapja az általános tudományelmélet (l. erről például NAGEL: 1961., FODOR és KATZ: 1964. 1—20, SEIFERT: 1969—1970., DIJK: 1972. 174—188, WARTOFSKY: 1972., KUHN: 1984.). Az általános tudományelmélet (a korábbi tudományfilozófia szerényebb, de produktívabb hajtása) elvei, igényes szempontjai közül kettőt emelek ki. Az egyik a vizsgálat tárgyának, céljának, módszerének, elméleti alapjának egysége, harmóniája: összefüggésrendje. A másik pedig, ugyancsak szigorú követelmény, az explicit jelleg: (1) az összefüggések kifejtése, megoldása, (2) az így kidolgozott tézis, jelen esetben az elemzési modell alapsajátosságainak a felfoghatósága, azaz az, hogy elsajátíthatónak, mások számára is alkalmazhatónak kell lennie, és ebből következően, ezzel összefüggően tételei, eljárásai értékelhetők, bírálhatók kell hogy legyenek.

A kiindulópont a vizsgálat tárgyát alkotó fogalom, a stílus kapcsolata az elméleti alapul szolgáló textológia alapfogalmával, a szöveggel. A stílus fogalmának nagyon sok értelmezésében hangsúlyozódik az, hogy jellegzetes szövegsajátosság, például: stílusról csak szövegszinten beszélhetünk (SANDERS: 1973. 79), stílusa csak a szövegnek van (CASSIRER: 1975. 28—29), a stílus a szöveg kísérő jelensége (MIKO: 1980. 109), a stílus a szöveggalkotás módzata (HARWEG: 1972. 71), a stílus szövegvariáció (ANDERSSON: 1975. 15), a stílus a szövegről alkotott benyomás, aminek forrása a különböző szövegek egybevető, összehasonlító vizsgálata (ZAMMUNER: 1981. 193).

Eszerint a stílus része a szövegnek, következésképpen a szöveg fogalmára jellemző sajátosságok alárendeltjére, a stílusra is jellemzők, arra is érvényesek. A szövegfogalom sokféle meghatározása, értelmezése közül két olyant emelhetek ki, amelynek témánk szempontjából sokatmondó produktivitása van.

Az egyik az, hogy a szöveg egységes egész, globális struktúra, például: a szöveg egységes egészet alkot (HALLIDAY és HASSAN: 1976. 1), a szöveg egy olyan egészet jelentő nyilatkozat, amelyet egy globális struktúrával lehet jellemezni (DIJK: 1972. 3,

27), a szövegnek integráló funkciója, alkotóelemeit meghatározó ereje, funkciója van (OOMEN: 1979. 274). Ilyen sajátosságok a stílusról is állíthatók, például: a stílus globális tény, az irodalmi szövegnek globális stíluskorpusza van (SEGRE: 1967. 162), a stílus olyan kapcsolatok, struktúrák és sajátosságok rendezettsége, amelyek egy szöveg egészét jellemzik (HILL: 1968. 205).

A másik kiemelkedő sajátossága a szövegfogalomnak az, hogy az egységes egészet alkotó szöveg egyben szerves összetettség, hisz különböző természetű alkotóelemekből tevődik össze, tehát rétegelhető struktúra, és ugyanakkor külső, helyzeti kontextusai is vannak, amelyek szerves részei a szövegnek, például: a szöveg szervezett komplexitás (OOMEN, 1979. 276), a szöveg szemantikai és helyzeti szerveződésembeli egység (HALLIDAY és HASAN: 1976. 293).

A szöveg és a stílus fentebb említett kapcsolatából, valamint a szövegfogalom előbbi két értelmezéséből (sajátosságaiból) következik az általános tudományelmélet korábban már említett követelményeinek megfelelően az elemzés módszerének a jellege, amit itt három pontban összegezhetünk.

1. Ha a szöveg egységes egész, globális struktúra, akkor az elemzésnek globálisnak kell lennie.

2. Ha a szöveg szerves összetettség, akkor az elemzésnek szintekhez és kontextusokhoz kell igazodnia.

3. Ha a stílus a szöveg része (egyik szintje), akkor vizsgálata, a stilisztikai elemzés alárendelődik a szöveg sokféle, valamennyi sajátosságát átfogó komplex (integráló, egyesítő) elemzésnek.

A stilisztikai elemzés módszerének ezt a három elvét, sajátosságát az ezt követő három alfejezetben vázolom fel.

3.1. Az elemzés globalitása az jelenti, hogy az egész megragadására kell irányulnia. A kiindulópont mindig az egész: akár a szöveg egésze, akár bármelyik szint mint részegész. Csak azután következhetnek részletezések, amelyek tulajdonképpen konkretizálások, olykor megvilágító példák, olyanok, amelyek segítségével a globális struktúra már felfedett sajátosságait érzékeltetni tudjuk, és így mintegy igazolni tudjuk, hogy az egésznek a jellemzése, minősítése helyes volt.

Az elemzésnek így felfogott globalitását a szövegszervező elv felfedésével valósíthatjuk meg. Ezen a fogalmon a szöveg totalitásának megfelelő princípiumot, a szöveg elemzésének az elvét értjük. A szövegszervező elv tulajdonképpen egy olyan átfogó sajátosság (pl. ellentét, párhuzam, fokozódás), amely a szöveg egészére és valamennyi szintjére, köztük a stílusra is, ennél is továbbmenően a legkisebb alkotóelemére is érvényes.

Hangsúlyoznunk kell, ami különben egészen természetes, de amiről mégis megfeledkezünk, azt tudniillik, hogy a szövegszervező elv nem a szövegalkotás, hanem a szövegbefogadás sférájába tartozik (és éppen ezért rendező elvnek is lehetne nevezni).

(A szövegszervező elvnek alárendelő kohézió kiegészítésként való idevonásáról l. SZABÓ: 1976., 1985., 1988. 102—106).

3.2. A szöveg szerves összetettség, minthogy az alkotóelemek csoportjai szerint elkülöníthető szintjei (rétegei, komponensei, részstruktúrái, másodlagos struktúrái) vannak. Egy-egy szint az azonos természetű (pl. szemantikai, stilisztikai) alkotóelemek foglalatja. Mindegyik szint globális struktúra, persze a szövegegésznek alárendelt minőségben.

Ami a szintek számát és tartalmát illeti, a felfogások megoszlanak, megítélésükben még nagyok a véleménykülönbségek. Számunkra a legmegfelelőbbnek a szinteknek egy hármas felosztása, három szint elkülönítése látszik, ami PETŐFI (1968. 20) egy korábbi strukturálásának a lerövidítése, módosítása és sajátos alkalmazása:

1. a megjelenített valóság (tartalom: eszme, gondolat, érzélem, hangulat, a szövegnek a valóságra való vonatkozása);

2. a megjelenítő valóság, az előbbit kifejtő, közlő 'közeg' a megjelenítés anyaga, ami a valóság egy darabja, illetőleg fikció, például egy táj, egy évszak, egy vagy több érzéki érzet vagy a prózában a cselekmény, szereplők, hely és idő;

3. a megjelenítés nyelvi formája a maga közlő, kifejező funkciójával, azaz a stílus, a stilisztikai elemzés tulajdonképpen tárgya, amit stiláris sajátosságok (pl. statikus, dinamikus, egyszerű, díszített, erőteljes stb.) alkotnak, de idetartoznak az ezeket a stiláris sajátosságokat alakító eszközök is (pl. névszói vagy igei, szemantikai vagy grammatikai stíluszeszközök, hanghalmazok, képanyag, szókapcsolatok stb.).

A szintekhez társul a szöveg belső és külső összefüggéseinek a foglalata, amit kontextusnak nevezünk. Az erre épülő vizsgálati szempont egy kettősséggel számol, azzal, hogy a szövegnek van belső kontextusa és külső kontextusa. Az elsőbe tartozik mindaz (akár tartalmi, jelentésbeli, akár nyelvi, stiláris), ami benne van a szövegben, amit csak a szövegből tudhatunk meg. A másodikba tartoznak a szöveg alkotását és befogadását meghatározó körülmények, feltételek (pl. az alkotó és befogadó egyénisége, műveltsége, az írói élettrajz megfelelő mozzanatai, aztán a társadalom-, művelődés-, művészet- és irodalomtörténeti tények, a stílustörténeti (irányzat-, formatörténeti) háttér, továbbá intertextuális kapcsolatok (az elemzett szövegnek más szövegekkel való kapcsolatai stb.)). A külső kontextus is szöveg, hisz az említett tényezők forrásai szövegek.

Az egészről való kiindulás után az elemzés tulajdonképpen szintek és ezeken belül kontextusok szerint történik, ezek során áthaladva folytatódik, persze mindig úgy, hogy az egészet tartjuk szem előtt, mindig ahhoz viszonyítunk. Erről szólva hangsúlyoznunk kell, hogy az egyes szintek és kontextusok szintén globális egészek (persze a szövegegésznek, a totalitásnak alárendelődő részek), elemzésük szintén a globalitás elvéhez igazodik. Ennek az elvnek az érvényesülését jelenti az is, hogy az elemzésben lényeges szempont a szintek (a szintek elemzésében elért eredmények) közötti összefüggések megteremtése, kimutatása, hasznosítása.

3.3. A stílus — mint láttuk — a szöveg része, egyik szintje, elemzése alárendelődik a szövegegész sokféle, valamennyi elemét, sajátosságát átfogó komplex (integráló, egyesítő) vizsgálatnak, mint amilyen például az összetettség, a teljességgel (a globalitással) számoló irodalmi műelemzés, interpretáció (pl. NÉMETH G. BÉLA: 1977., 1972.), leíró poétika (erről l. HRUSHOVSKI: 1976. XV—XVII), vagy bármelyik komplex szöveg-leírás (mint például a szövegelemzés PETŐFI négy tényezős keretében, l. ezt pl. PETŐFI—BENKES: 1992., továbbá TITZMANN: 1977., BARTHES: 1985. stb.).

Tehát nem lehetséges a stílus elszigetelt elemzése. És ezt a jó néhány szövegelméletből következő tézist más felfogások is igazolják, amelyek közül kettőt idézek. Az egyikben jelszó az, hogy „Osztatlan filológiát!”, azaz: „Vissza kell térnünk a nyelv- és irodalomtudomány ősi egységéhez, az osztatlan filológiához: a megosztottság után vissza a dialektikusan magasabb szintű egységhez!” (TÖRÖK: 1968. 10). A másik pedig a hosszú időn át ható dualista elvet felváltó monista nézet, a világkép és stílus, a tartalom és a forma egysége: „olyan monista elemzés igényét érezzük, mely az egész művet úgy

határozza meg, hogy azt egyszerre lehet formaként és tartalomként felfogni” (SZEGEDY-MASZÁK: 1980. 14).

Mindez a nyelvészt és az irodalmárt, a stilsztika művelőjét új elemzési elvek és eljárások kidolgozására készíti, interdiszciplináris szemlélet kialakítására kötelezi, lényegében arra, hogy sem a tartalmat, sem a formát, sem a világképet, sem a stílust nem hanyagolhatja el, és hogy a különböző területeken elért eredményeket egyiknek is, másoknak is megismernie és hasznosítania kell.

3.4. A fentebb tárgyalt hármasság alapján kialakított elemzési modell vázlata ez lehet:

- 0. A szövegszervező elv
- 1. A megjelenített valóság
  - 1.1. A megjelenített valóság belső kontextusa
  - 1.2. A megjelenített valóság külső kontextusa
- 2. A megjelenítő valóság
  - 2.1. A megjelenítő valóság belső kontextusa
  - 2.2. A megjelenítő valóság külső kontextusa
- 3. A stílus
  - 3.1. A stílus belső kontextusa
  - 3.2. A stílus külső kontextusa

4. Elemzési modellünk értékeléséhez a kiindulópont csakis az lehet, hogy egyetlen elemzési módszert, modellt nem lehet abszolutizálni: mindegyik jó, ha megfelel az általános tudományelmélet szigorú követelményeinek, és nincs olyan modell, amelyiknek ne lenne valamilyen hibája, fogyatékossága, korláta.

A tárgyalt globális elemzés legnagyobb előnye az, hogy a lényegre tör, és így az irodalmi mű elemzése viszonylag rövid idő alatt bemutatatható függetlenül attól, hogy az elemzett mű, mondjuk, egy három szakaszos vers, vagy pedig egy 360 lapos regény (persze kidolgozásához sok időre, sok próbálkozásra van szükség).

Ami leginkább hibáztatható benne, az az esztétikum (egy negyedik réteg, az érték-szint) hiánya. Ennek magyarázata az, hogy az általános tudományelmélet téziseiből következik az, hogy ami nincs meg a forrásban (az alapul szolgáló szövegelméletben), az nem lehet benne a modellben sem. Köztudott, hogy a szövegelméletek, szövegleírások még nemigen számolnak az esztétikummal. Egy korai kivétel BENSÉNEK (1969.) egy ma már szerintem elavult elmélete, amelynek már akkor hibája volt az, hogy az esztétikát tapasztalati tudománynak tekintette. Szigorú elvi, szigorú szaktudományi szempontból modellünkben az esztétikum nem lehetséges. De pusztán gyakorlati, didaktikai szempontból — a különben jogosan hiányolható — esztétikum az elemzésbe vonható. A modell tehát megtoldható egy olyan (negyedik) szinttel, amelynek tartalma, lényege az esztétikai értékítélet, aminek HANKISSNÁL (1970. 11) ez a megnevezése: érték(szint).

Elemzési modellünk pusztán bemutatásából is következik, hogy elvei és eljárásai el-sajátíthatók, átvehetők, és mások számára is alkalmazhatók, amit az eddigi felhasználásáról szóló beszámolók és vélemények is igazolnak (l. például EÖRDÖGH: 1989.).

A modell alkalmazásának szigorú feltétele a szövegszervező (rendező) elvhez való következetes ragaszkodás, igazodás. Ha ez nem sikerül, a meglehetősen sok irányba kiterjedő, elágazó elemzés kártyavárként hull szét.

Megértésében, elfogadásában a legnagyobb nehézség szerintem abból adódik, hogy dedukció (egy principiumból, a szövegszervező elvből való levezetés) van benne, ami, mondjuk, egy matematikus számára természetes és nyilvánvaló, de a matematikai gondolkodásmódtól távol álló filológus közgondolkodásban ez, úgy látszik, még nem általánosult, és így a dedukció ténye, illetőleg mindaz, ami az elemzési modellben vele összefügg, kételyeket támaszt, sőt nem kis támadási felületet jelent.

Végül számolnunk kell egy kettős megítélésével, hibáztatási lehetőséggel, ami a stilsztika és a stilsztikai elemzés határmezsgyéjé jellegével is összefügg: a nyelvészek számára sok benne az irodalomtudományi vonatkozás, az irodalmárok számára viszont túlon túl sok benne a nyelvészeti elv és módszer.

Irodalomjegyzék

ANDERSSON, Erik:

1975. Style, optional rules and contextual conditioning. Ringbom et al. (szerk.): 1975. 15—26.

BARÓTI Dezső:

1980. *Árnyékban és fény*. Budapest, Gondolat.

BARTHES, Roland:

1985. Textual analysis of a tale of Poe. Marshal Blonsky (szerk.): *On signs*. Baltimore, Maryland. The John Hopkins University Press, 84—97.

BENSE, Max:

1969. *Einführung in die informationstheoretische Ästhetik. Grundlegung und Anwendung in der Texttheorie*. Reinbek bei Hamburg, Rowohlt.

CASSIRER, Peter:

1975. On the place of stylistics. Ringbom et al. (szerk.): 1975. 27—48.

DUK, Teun A. van:

1972. *Aspects of text grammars: A study in theoretical linguistics and poetics*. The Hague — Paris, Mouton.

EÖRDÖGH Tünde:

1989. Kosztolányi Dezső Üllői úti fák című költeményének elemzése. *Magyaritanítás* 1—3. 82—91.

FODOR, Jerry A. és Jerrold J. KATZ:

1964. *Readings in the philosophy of language*. Englewood Cliffs (N. J.) Prentice-Hall, Inc.

GUIRAUD, Pierre:

1957. *La stylistique*. Paris, Presses Universitaires de France.

HALLIDAY, Michael A. K. és Ruqaiya HASAN:

1976. *Cohesion in English*. London, Longman.

HANKISS Elemér:

1970. Az irodalmi mű: struktúra vagy modell? *Valóság* 7.

HARWEG, Roland:

1972. Stilstik und Textgrammatik. *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik* 5. 71—81.

HILL, Archibald A.:

1968. Analogies, icons and images in relation to semantic content of discourses. *Style* 2. 203—227.

HORVÁTH János:

1922. *Petőfi Sándor*. Budapest.

HRUSHOVSKI, Benjamin:

1976. Poetics, criticism, science: Remarks on the fields and responsibilities of the study of literature. *PTL* (= A journal for descriptive poetics and theory of literature), Amsterdam, North-Holland Publishing Company, III—XXXV.

KUHN, Thomas S.:

1984. *A tudományos forradalmak szerkezete*. Gondolat, Budapest.

MIKO, František:

1980. The programme of the texts. John Odmark (szerk.): *Language, literature and meaning II*. Current trends in literary research. Amsterdam, John Benjamins, 109—140.

- NÉMETH G. Béla:
1977. *11 vers. Verselemzések, versértelmezések*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- NÉMETH G. Béla (szerk.):
1972. *Az el nem ért bizonyosság: Elemzések Arany lírájának első szakaszából*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- OOMEN, Ursula:
1979. Texts and sentences. János S. Petőfi (szerk.): *Texts vs sentence: Basic questions of text linguistics*. I. Hamburg, Buske, 272—280.
- PETŐFI S. János:
1968. Műelemzés — strukturalizmus — nyelvi struktúra. *Kritika* 10. 18—28.
- PETŐFI S. János—BENKES Zsuzsa:
1992. *Elkallódni megkerülni. Versek kreatív megközelítése szövegtani keretben*. Veszprém, Országos Továbbképző, Taneszközfejlesztő és Értékesítő Vállalat.
- RIESEL, Elise:
1963. *Stilistik der deutschen Sprache*. Moszkva, Viszsasja skola.
- RINGBOM, Håkan et al. (szerk.):
1975. *Style and text: Studies presented to Nils Erik Enkvist*. Stockholm, Skriptor.
- SANDERS, W.:
1973. *Linguistische Stiltheorie: Probleme, Prinzipien und moderne Perspektiven des Sprachstils*. Göttingen, Vandenhoeck and Ruprecht.
- SEGRE, Cesare:
1967. La synthèse stylistique. *Social science information* VI: 5. 161—168.
- SEIFERT, Helmut:
1969—1970. *Einführung in die Wissenschaftstheorie* I—II. München, Beck.
- SZABÓ Zoltán:
1976. Az irodalmi mű stiláris kohéziójáról. *Nyr.* 1976. 2. 163—172.
1985a. Gondolatok a stilisztikai elemzésről. *NyIrk.* 1. 43—48.
1985b. The importance of text coherence for the global stylistic analysis. E. Sözer (szerk.): *Text connexity, text coherence: Aspects, methods, results*. Hamburg, Buske, 526—554.
1988. *Szövegnyelvészet és stilisztika*. Tankönyvkiadó, Budapest.
1991a. A stilisztikai elemzés szövegsemantikai megközelítésben. *Nyr.* 1—2. 92—106.
1991b. Az irodalmi mű stílusa mint szövegiség. *Literatura* 2. 173—183.
- SZEGEDY-MASZÁK Mihály:
1980. *Világkép és stílus*. Magvető, Budapest.
- TITZMANN, Michael:
1977. *Strukturelle Textanalyse: Theorie und Praxis der Interpretation*. München, Fink.
- TÖRÖK Gábor:
1968. *A líra: logika (József Attila költői nyelve)*. Budapest, Magvető-Tiszatáj.
- ULLMANN, Stephen:
1964. *Language and style*. Oxford, Blackwell.
- WARTOFISKY, Marx W.:
1977. *A tudományos gondolkodás fogalmi alapjai: Bevezetés a tudományfilozófiába*. Gondolat. Budapest.
- ZAMMUNER, Vanda L.:
1981. *Speech production strategies in discourse planning: A theoretical and empirical enquiry*. Hamburg, Buske.

A TEXT THEORETICAL MODEL OF THE STYLISTIC ANALYSIS

ZOLTÁN SZABÓ

In the last two decades the author has thoroughly studied the questions of textological bases of the stylistic analysis and developed a text theoretical model of it. The results of this inquiry have been published in several papers. Now he wants to summarize them, first of all, in the light of the general science theory,

considering, among other things, the harmony of the object, aim, method and the underlying theory of the research.

In the author's view by stylistic analysis it is meant the investigation of the style of written or spoken texts. The starting-point of his model is constituted of two interpretations of the notion of 'text': (1) text is a unified whole, a totality, a global structure, (2) text is an organized complexity. Style is a component of the text, consequently features of 'text' are characteristic of the style too. That is why the model in question implies the same features: (1) the aim of the analysis is its focus on the wholeness, globality of the text and its style; this globality can be effected by exposing a text organizing principle from which all the features and constituents can be deduced, (2) analysis implies the approach of the levels (strata, layers, substructures), furthermore the internal and external contexts of which a text is composed. There are three levels: (1) the 'represented' reality (idea, sentiment etc.; relation to reality), (2) the 'representing' reality, respectively fiction, the 'medium', 'material' by which (1) is visualized, 'represented' (e. g. a landscape, a season, more or less sensations or in the narrative the action, characters, time, place), (3) style. The phases of the analysis are constituted of the successive descriptions of the possible levels and contexts also considered as global structures. This fact also indicates that the inquiry into the style of a text, the proper stylistic analysis is subordinated to an overall, complex text description, in the case of a literary text, to the literary analysis (in other views: descriptive poetics). It is obvious that stylistic analysis as an isolated inquiry which was common in the earlier methodologies, is impracticable today.